

BOSHLANG'ICH SINFLARDA TA'LIMNI TASHKIL ETISH SHAKLLARI

Mirzaraximova Tursunoy Rixsivayevna

Toshkent viloyati Chirchiq shahar

10 - umumiy o'rta ta'lim maktabi boshlang'ich sinf o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7539745>

ARTICLE INFO

Received: 04th January 2023

Accepted: 14th January 2023

Online: 16th January 2023

KEY WORDS

ABSTRACT

Boshlang'ich ta'limning vazifalaridan biri bu keyingi ta'lim, tarbiya va rivojlanish jarayoni uchun asos, poydevor yaratishdir. Buning zaruriy sharti universal o'quv harakatlarini o'zlashtirish, dunyoni bilish va rivojlantirish asosida o'quvchi shaxsini rivojlantirishdir. Nafaqat bilim, ko'nikma, ko'nikmalarning yaxlit tizimini, balki o'quvchilarning o'zini o'zi rivojlantirish va shaxsiy javobgarligi tajribasini, ijodiy ijodiy faoliyat qobiliyatini, ya'ni zamonaviy ta'lim sifatini belgilaydigan asosiy kompetentsiyalarni shakllantirish muhimdir. Bunga erishishning muhim vositasi boshlang'ich maktabda o'qishni tashkil etishning turli shakllardan foydalanishdir[1].

Kirish. Boshlang'ich ta'limning vazifalaridan biri bu keyingi ta'lim, tarbiya va rivojlanish jarayoni uchun asos, poydevor yaratishdir. Buning zaruriy sharti universal o'quv harakatlarini o'zlashtirish, dunyoni bilish va rivojlantirish asosida o'quvchi shaxsini rivojlantirishdir. Nafaqat bilim, ko'nikma, ko'nikmalarning yaxlit tizimini, balki o'quvchilarning o'zini o'zi rivojlantirish va shaxsiy javobgarligi tajribasini, ijodiy ijodiy faoliyat qobiliyatini, ya'ni zamonaviy ta'lim sifatini belgilaydigan asosiy kompetentsiyalarni shakllantirish muhimdir. Bunga erishishning muhim vositasi boshlang'ich maktabda o'qishni tashkil etishning turli shakllaridan foydalanishdir[1].

Shaklni tanlash ko'plab omillarga bog'liq, ammo ko'proq darajada o'quv jarayonidagi bosqichga bog'liq. O'qituvchilar naqshlarni aniqladilar va sinfda o'quvchilarning ish shakllarining maqbul kombinatsiyasini tanlash bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqdilar. *Ishning maqsadi*-ta'limni tashkil etishning turli shakllarining nazariy asoslarini, mohiyatini, xususiyatlarini va amaliy qo'llash imkoniyatlarini o'rganish[2]. Asosiy vazifalar: "shakl" tushunchasini ko'rib chiqing, boshlang'ich sinflarda ta'limni tashkil etish shakllarining mohiyati va tasnifini ochib bering, shuningdek zamonaviy darsga qo'yiladigan talablarni o'quv jarayonini tashkil etishning asosiy shakli sifatida o'rganing, boshlang'ich maktabda o'qitishning turli shakllarini tashkil etish xususiyatlarini ko'rib chiqing, masalan: frontal ish shakli, individual shakl, juftlik shakli, guruh va sinfdan tashqari; afzalliklari va kamchiliklarini ko'rsating[3,4].

Tadqiqot metodlari: nazariy-adabiyotlarni tahlil qilish, hujjatlarni tahlil qilish, materialni umumlashtirish va tizimlashtirish[5,6].

Pedagogikada o'qitish shakli o'quv jarayonining maxsus shakli hisoblanadi. Ushbu shaklning tabiati quyidagi tarkibiy qismlarga bog'liq: o'quv jarayonining mazmuni, usullari, usullari, vositalari, o'quvchilar faoliyati. O'quv shakli-bu muayyan o'quv materiallari ustida ishlashda o'qituvchining o'quvchilar bilan o'zaro munosabati, aloqasi jarayoni bo'lgan tarkibning ichki tashkil etilishi. Tarkib o'quv jarayonining o'zi rivojlanishining asosi, uning mavjud bo'lish usuli bo'lib, o'z harakatiga ega va cheksiz rivojlanish imkoniyatlarini o'z ichiga oladi, bu uning ta'limni rivojlantirishda etakchi rolini belgilaydi[7,8].

Ta'lim shakli-bu o'qituvchining boshqaruv faoliyati va o'quvchilarning o'quv materialining ma'lum bir mazmunini o'zlashtirish va faoliyat usullarini o'zlashtirish bo'yicha boshqariladigan o'quv faoliyati kombinatsiyasida amalga oshiriladigan segmentlar, o'quv jarayonining tsikllari shakli. Ta'lim shakli-bu tashqi ko'rinish, segmentlarning tashqi ko'rinishi-o'quv tsikllari, shakl ularning har bir o'quv tsiklidagi tarkibiy qismlarning barqaror aloqalari va aloqalari tizimini aks ettiradi va didaktik kategoriya o'quv jarayonini tashkil etishning tashqi tomonini qanday belgilaydi, bu o'quvchilar soni, o'qish vaqti va joyi, shuningdek uni amalga oshirish tartibi bilan bog'liq[9,10].

Olim-pedagog so'zlariga ko'ra[11], pedagogikada "shakl" — "ta'lim shakli" va "ta'limni tashkil etish shakli"so'zlarini o'z ichiga olgan ikkita atama o'rtasidagi farqni ta'kidlash kerak. Birinchi farqida "o'qitish shakli" o'quvchilarning darsda jamoaviy, frontal va individual ishlarini anglatadi. Ushbu ma'noda "ta'lim shakli" atamasi "ta'limni tashkil etish shakli" atamasidan farq qiladi, bu darsning har qanday turini-dars, fan to'garagi va boshqalarni anglatadi.

Mavzuni o'rgangan olimlarning tuzgan izohli lug'ati "tartibga solish yoki" so'zlarini tartibga solish, o'rnatish, tartibga solish, tuzish, shakllantirish, uyg'un tarzda tashkil etish kabi talqin qiladi. Falsafiy nuqtai nazardan, tashkilot "ba'zi bir moddiy yoki ma'naviy ob'ektni tartibga solish, sozlash, tizimga kiritish, har qanday ob'ekt qismlarining joylashishi, nisbati"[12]

Ba'zi olimlarning fikricha, ta'limni tashkil etish shakli ma'lum bir material mazmuni ustida ishlashda o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni "tartibga solish, yo'lga qo'yish, tizimga kiritish" ni o'z ichiga oladi. Ta'limni tashkil etishning maqsadi o'qituvchi tomonidan o'quv faoliyatini boshqarish jarayonining maqbul ishlashini ta'minlashdir. Jarayon tarkibiy qismlarining yaxlit dinamik tizim sifatida maqbul kombinatsiyasiga asoslangan bo'lib, uning samaradorligiga hissa qo'shadi. Ta'limni tashkil etish o'qituvchining rahbarligi ostida o'quvchilarning samarali o'quv ishlari uchun sharoit yaratadigan aniq shakllarni loyihalashni o'z ichiga oladi[13,14].

Xuddi shu ta'lim shakli (masalan, dars) o'qituvchi tomonidan tashkil etilgan o'quv ishlarining vazifalari va usullariga qarab turli xil o'zgartirish va tuzilishga ega bo'lishi mumkin. Bu ta'limning tashkiliy shakllarining rivojlanish tarixi bilan ishonchli tarzda tasdiqlanadi. Ta'limni tashkil etish shakllarini tasniflashning yondashuvlaridan biri o'quvchilar soni va tarkibi, o'qish joyi, o'quv ishlarining davomiyligi uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Ushbu asoslarga ko'ra ta'limning quyidagi shakllari ajratiladi: **individual, individual guruh, jamoaviy, sinf va sinfdan tashqari, maktab va maktabdan tashqari**. L. V.

Zagrečkova, V. V. Nikolina tomonidan tahrirlangan pedagogika bo'yicha darslik materialiga asoslanib, bir qator o'qituvchi olimlar asosiy shakllar: **individual o'qitish, sinf-dars, ma'ruza-seminar**. Ta'limni tashkil etishning boshqa barcha shakllari ulardan kelib chiqadi. Jahon amaliyotida eng keng tarqalgan-bu sinf-sinf o'qitish shakli[15,16].

O'quvchilarning o'quv ishlarini tashkil etishning guruh shakli. Guruh shakli - o'qituvchining muloqoti uch kishidan ortiq bolalar guruhi bilan amalga oshiriladi, ular bir-biri bilan ham, o'qituvchi bilan ham ta'lim vazifalarini amalga oshirish uchun o'zaro ta'sir o'tkazadilar.

Darsda o'quvchilarning guruh ishining asosiy belgilari: Ushbu darsdagi sinf muayyan o'quv muammolarini hal qilish uchun guruhlarga bo'linadi; Har bir guruh ma'lum bir vazifani oladi (bir xil yoki farqlangan) va uni guruh rahbari yoki o'qituvchining bevosita rahbarligi ostida birgalikda bajaradi; Guruhdagi vazifalar guruhning har bir a'zosining individual hissasini hisobga olish va baholashga imkon beradigan tarzda amalga oshiriladi; Guruhning tarkibi o'zgaruvchan bo'lib, u jamoaning har bir a'zosining o'quv imkoniyatlari jamoa uchun maksimal samaradorlik bilan amalga oshirilishi mumkinligini hisobga olgan holda tanlanadi.

Guruhlarning kattaligi har xil. Guruh tarkibi o'zgaruvchan. Bu yaqinlashib kelayotgan ishning mazmuni va xususiyatiga qarab o'zgaradi. Shu bilan birga, uning kamida yarmi mustaqil ish bilan muvaffaqiyatli shug'ullanadigan o'quvchilar bo'lishi kerak. Guruh rahbarlari va ularning tarkibi har xil o'quv fanlarida har xil bo'lishi mumkin va ular turli darajadagi maktab o'quvchilarini birlashtirish, ushbu fan bo'yicha darsdan tashqari xabardorlik, o'quvchilarning muvofiqligi printsipiga muvofiq tanlanadi, bu ularga bir-birlarining afzalliklari va kamchiliklarini o'zaro to'ldirish va qoplashga imkon beradi. Guruhda bir-biriga salbiy munosabatda bo'lgan o'quvchilar bo'lmasligi kerak. Bir hil guruh ishi o'quvchilarning kichik guruhlari tomonidan hamma uchun bir xil vazifani, tabaqalashtirilgan esa turli guruhlardan turli vazifalarni bajarishni o'z ichiga oladi. Ish jarayonida guruh a'zolariga ishning borishi va natijalarini birgalikda muhokama qilish, bir-birlaridan maslahat so'rash huquqi beriladi. Faqat bunday sharoitda..."guruh, bo'g'in tarkibida ishlash, - deb yozilgan ilmiy ishlardan birida [17], - maktab o'quvchilari birgalikda rejalashtirish, vazifalarni taqsimlash va o'zaro muloqotning afzalliklariga o'z tajribalaridan ishonch hosil qilishadi. O'quvchilar bir-birlari bilan birlashadilar, birgalikda va uyg'un harakat qilishni o'rganadilar, birgalikdagi faoliyat natijalari uchun jamoaviy javobgarlikni his qiladilar. Ishni tashkil etishning guruh shakli, bundan tashqari, har kimning sa'y-harakatlari va qobiliyatlarini aniq ko'rsatib beradi, bu sog'lom ijodiy raqobatning tabiiy rag'batidir. O'quvchilarning guruhlardagi birgalikdagi faoliyati natijalari, qoida tariqasida, har bir o'quvchi uchun bir xil vazifani bajarish bilan solishtirganda har doim sezilarli darajada yuqori bo'ladi, va buning sababi shundaki, guruh a'zolari bir-birlariga yordam berishadi, guruhning alohida a'zolari natijalarida jamoaviy javobgarlikni o'z zimmlariga olishadi, shuningdek, guruhdagi har bir o'quvchining ishi, ayniqsa, biron bir masalani o'rganishda rivojlanish tezligini tartibga solishda individualdir. Darsda o'quvchilarning guruhli ish shakli bilan o'qituvchi va o'quvchi-maslahatchilar tomonidan unga muhtoj bo'lgan har bir o'quvchiga individual yordam sezilarli darajada oshadi. Buning sababi shundaki, darsning frontal va individual shakllari bilan o'qituvchi barcha o'quvchilarga yordam berish qiyinroq. U bir yoki ikkita maktab o'quvchisi bilan ishlayotgan bo'lsa, yordamga muhtoj bo'lganlar o'z navbatini kutishga majbur.

Guruhdagi bunday o'quvchilarning mutlaqo boshqacha pozitsiyasi. Ular o'qituvchidan ham, o'z guruhidagi kuchli o'quvchi maslahatchilaridan ham, boshqa guruhlardan ham yordam olishadi. Bundan tashqari, yordam beradigan o'quvchi zaif o'quvchidan kam yordam olmaydi, chunki uning bilimlari yangilanadi, konkretlashtiriladi, moslashuvchan bo'ladi va sinfdoshiga tushuntirilganda aniqlanadi. Maslahatchi guruhning ma'lum bir mavzu bo'yicha ishlashiga rahbarlik qiladi. Boshqa yo'l bilan-u guruhning oddiy a'zosi, o'zining ko'proq o'qitilgan, bilimdon, ma'lumotli sinfdoshi-maslahatchisi rahbarligida ishlaydi. Maslahatchilarning o'zgarishi individual o'quvchilarda takabburlik xavfini oldini oladi. Darsda o'quvchilar ishining guruh shakli tabiiy fanlar bo'yicha amaliy ishlar, laboratoriya va amaliy mashg'ulotlar uchun eng mos va maqsadga muvofiqdir; chet tili darslarida (juftlikda ishlash), mehnat ta'limi darslarida konstruktiv va texnik muammolarni hal qilishda, matnlarni, tarixiy hujjatlar nusxalarini o'rganishda va nutq ko'nikmalarini rivojlantirishda, bunday ish jarayonida natijalarni muhokama qilish, murakkab o'lchovlar yoki hisob-kitoblarni amalga oshirishda, tarixiy hujjatlarni o'rganishda va hokazolarda o'zaro maslahatlashuvlardan maksimal darajada foydalaniladi. Bularning barchasi intensiv mustaqil ish bilan birga keladi. Tematik o'quv ma'ruzalarini tayyorlashda o'quvchilar ishini guruhli tashkil etish, o'quv dasturlari doirasidan tashqarida, darsdan tashqari butun guruhning qo'shimcha mashg'ulotlari samarali bo'ladi. Samaradorlik darajasi guruh ichidagi ishni tashkil etishga bog'liq. Bunday tashkilot guruhning barcha a'zolari ishda faol ishtirok etishlarini, kuchsizlar kuchlilarning orqasida yashirmasliklarini va kuchlilar kuchsiz o'quvchilarning tashabbusi va mustaqilligini bostirmasliklarini taklif qiladi. To'g'ri tashkil etilgan guruh ishi jamoaviy faoliyatning bir turi bo'lib, u ishni guruhning barcha a'zolari o'rtasida aniq taqsimlash, har birining ish natijalarini o'zaro tekshirish, o'qituvchini doimiy qo'llab-quvvatlash va uning tezkor yordami bilan muvaffaqiyatli amalga oshirilishi mumkin. Ehtiyotkorlik bilan rahbarlik qilmasdan, guruh o'qituvchilari samarali ishlay olmaydilar. Ushbu faoliyatning mazmuni, birinchi navbatda, o'quvchilarga mustaqil ishlash qobiliyatini o'rgatish, sinfdoshlar bilan maslahatlashish, darsdagi umumiy sukunatni buzmasdan, o'quvchilarning alohida guruhlari uchun vazifalar tizimini yaratish, ularga ushbu vazifalarni guruh a'zolari o'rtasida taqsimlash ko'nikmalarini o'rgatish, shunda har kimning ish sur'ati va imkoniyatlari hisobga olinadi.

Pedagog olimlarning asarlarida ko'rsatilgandek, o'quvchilarning darsdagi guruh faoliyati quyidagi elementlardan iborat: o'quvchilarni guruh topshirig'ini bajarishga oldindan tayyorlash, o'quv vazifalarini shakllantirish, o'qituvchiga qisqacha ko'rsatma berish. Guruhda o'quv topshirig'ini bajarish rejasini muhokama qilish va tuzish, uni hal qilish usullarini aniqlash (taxminiy faoliyat), vazifalarni taqsimlash. O'quv topshirig'ini bajarish bo'yicha ishlar. O'qituvchining kuzatuv va guruh va individual o'quvchilarning ishini sozlash. Guruhdagi topshiriqning bajarilishini o'zaro tekshirish va nazorat qilish. O'qituvchining chaqiruvi bo'yicha o'quvchilarning olingan natijalar haqidagi xabari, o'qituvchi boshchiligidagi chassa umumiy muhokamasi, qo'shimcha va tuzatish, o'qituvchining qo'shimcha ma'lumotlari va yakuniy xulosalarni shakllantirish.

O'quvchilarning guruh ishining muvaffaqiyati, birinchi navbatda, o'qituvchining mahoratiga, uning e'tiborini har bir guruh va uning har bir ishtirokchisi o'qituvchining g'amxo'rlikini, ularning muvaffaqiyatiga qiziqishini, normal samarali shaxslararo munosabatlarda alohida his qiladigan tarzda taqsimlash qobiliyatiga bog'liq. O'qituvchi

o'zining barcha xatti-harakatlari bilan kuchli va zaif o'quvchilarning muvaffaqiyatiga qiziqish bildiradi, ularga muvaffaqiyatga ishonch bag'ishlaydi, zaif o'quvchilarga hurmat bilan munosabatda bo'ladi. I. M. Cheredovning tadqiqotlari shuni ko'rsatdiki, darsda o'quvchilarni o'qitishning guruh shakli maktab o'quvchilarining o'quv va kognitiv faoliyatini boshqaradigan o'qituvchiga yuqori talablar qo'yadi. U intizomni yaxshi bilishi, o'quvchilarning guruh ishi uchun vazifalarni aniqlash metodologiyasini mukammal o'zlashtirishi, ularning faoliyatini yo'naltirishi, asosiy qoidalarni ta'kidlashi, o'rganilayotgan materialdagi eng muhim narsalarga e'tibor qaratishi, turli guruhlardagi o'quvchilarning hamkorligini kuzatishi kerak. O'quvchilarning o'zaro ta'sirini tartibga solib, o'qituvchi turli xil o'quv vaziyatlarida ularning xatti-harakatlarining xususiyatlarini qayd etadi. O'quvchilarning birgalikdagi ishlarining natijalari ularni jamoaviy ish usullariga o'rgatishda ham, shaxsning ijobiy axloqiy fazilatlarini shakllantirishda ham sezilarli. Ammo bu o'quv ishlarini tashkil etishning ushbu shakli ideal degani emas. Uni universalizatsiya qilish va boshqa shakllarga qarshi qo'yish mumkin emas. Ko'rib chiqilgan ta'limni tashkil etish shakllarining har biri o'ziga xos ta'lim va tarbiya vazifalarini hal qiladi. Ular bir-birini to'ldiradi. Guruh shakli bir qator kamchiliklarga ega. Ular orasida eng muhimlari: guruhlarni jalb qilish va ularda ishlashni tashkil etishdagi qiyinchiliklar; guruhlardagi o'quvchilar har doim ham murakkab o'quv materiallarini mustaqil ravishda tushunishga va uni o'rganishning eng iqtisodiy yo'lini tanlashga qodir emaslar. Natijada, zaif o'quvchilar materialni o'zlashtirishda qiynaladilar, kuchli o'quvchilar esa qiyinroq, o'ziga xos vazifalar, vazifalarga muhtoj. Faqat o'quvchilarni darsda o'qitishning boshqa shakllari bilan birgalikda - frontal va individual - o'quvchilar ishini tashkil etishning guruh shakli kutilgan ijobiy natijalarni beradi. Ushbu shakllarning kombinatsiyasi, ushbu kombinatsiyaning eng maqbul variantlarini tanlash o'qituvchi tomonidan darsda hal qilinadigan o'quv vazifalariga, o'quv mavzusiga, tarkibning o'ziga xos xususiyatlariga, uning hajmi va murakkabligiga, sinf va individual o'quvchilarning o'ziga xos xususiyatlariga, ularning darajasiga qarab belgilanadi. o'quv imkoniyatlari va, albatta, o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasidagi munosabatlar uslubi, o'quvchilar o'rtasidagi munosabatlar sinfda o'rnatilgan ishonchli muhitdan va bir-birlariga yordam berishga doimiy tayyorlikdan. Ish shakllarini tanlashning o'quvchilarning tayyorgarlik darajasiga va ish sur'atlariga bog'liqligi diagramma shaklida aks ettirilishi mumkin.

O'quv faoliyatini tashkil etishning darsdan tashqari va darsdan tashqari shakllari. Maxsus kategoriya o'quvchilarning darsdan tashqari yoki darsdan tashqari ishlarining shakllari bilan ifodalanadi. Bular barcha turdagi fan to'garaklari, ilmiy jamiyatlar, olimpiadalar, tanlovlar va boshqalar. o'quvchilarning barcha ishlari bu erda ixtiyoriy ravishda olib boriladi, o'quvchilarning yoshi va sinfidagi tarkibi heterojendir. Ularni boshqarish fan o'qituvchilari, ma'lum bir bilim sohasidagi taklif etilgan mutaxassislar tomonidan amalga oshiriladi. Mavzu to'garaklari ishining mazmuni dasturning individual masalalarini, o'ta dasturiy materiallarni, uning shaxsiyatlarida fanning rivojlanish tarixini, muhandislik sohasida shakl, modellashtirish, eksperimental ishlarni va boshqalarni chuqur o'rganishni o'z ichiga oladi. Maktabda bunday ish shakllarining ishlashi tufayli o'quvchilar o'zlarining turli xil bilim va ijodiy ehtiyojlarini qondirishlari, ijodiy salohiyatini rivojlantirishlari, har xil maktab olimpiadalari, tanlovlari, badiiy va texnik ko'rgazmalari, adabiy ijodiga faol qo'shilishlari mumkin, bu esa maktabga qobiliyatli va iqtidorli bolalarni aniqlash va rivojlantirish uchun

katta turtki beradi. Maktab o'quvchilarining darsdan tashqari mashg'ulotlari shakllari katta ta'lim va tarbiyaviy ahamiyatga ega. Ular xilma-xil bo'lib, o'qituvchidan bilim, ijodkorlikni talab qiladi. Ta'limni tashkil etishning tegishli shakllari o'quvchilarga hayotni chuqurroq va xilma-xil o'rganishga, ijodiy kuchlarini rivojlantirishga, ma'naviy boyitishga, qo'shimcha ma'lumotlarga ega bo'lishga va ishbilarmonlik xususiyatlarini rivojlantirishga imkon beradi. Sinfdan tashqari ish majburiy, shuningdek dars, o'quvchilarning davlat standarti bilan tartibga solinadigan ta'lim dasturini ishlab chiqish bo'yicha ishlarini tashkil etish shakli, aniq vaqt chegaralari bilan cheklanmagan, uni bajarish muddati bolaning individual xususiyatlari bilan belgilanadi. Bolaning har bir yoshi uchun mavzu bo'yicha barcha darslar uchun jami hisoblanadi va dars doirasiga to'g'ri kelmaydigan ishlarni bajarish bilan bog'liq. Standart va dastur bilan belgilanadi, tematik ravishda dars bilan bog'liq. Sinfdan tashqari ishlarga qo'yiladigan o'quvchilar uchun materialning mavjudligi, materialni tanlashda o'lkashunoslik printsipli, ishda mavsumiylik printsipli, ijtimoiy foydali yo'nalish.

Xulosa. Ko'pgina o'qituvchi olimlar o'qitishning tashkiliy shakllari nazariyasini, ayniqsa darsni sinf-dars tizimida o'quv jarayonini tashkil etishning asosiy shakli sifatida ishlab chiqish bilan shug'ullanmoqdalar. Maktabda o'quv jarayonini tashkil etishning yangi shakllari joriy etilishi kerak. Ammo boshlang'ich maktabda o'qitishning asosiy shakli bugungi kunda ham dars bo'lib qolmoqda. Dars uchun talablar o'zgardi. Boshlang'ich umumiy ta'limning yangi standarti boshlang'ich sinflarda bolalarni o'qitishda tizimli va faol yondashuvni nazarda tutadi. Uni amalga oshirish uchun zarur shartlar ta'limning reproduktiv usullaridan voz kechish, o'quv jarayonida bolalarning mustaqil va tashabbuskor harakatlarini tashkil etish bo'lishi kerak. Sinfdan ham, darsdan tashqari va sinfdan tashqari ishlarda ham bolalar va o'qituvchilar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning turli xil jamoaviy shakllariga e'tibor qaratish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Boshlang'ich sinf o'qituvchisining vazifasi maktab amaliyotida yangi ta'lim standartlarini samarali va samarali amalga oshirishdir.

Ta'lim faoliyatini tashkil etishning har qanday shakli o'zining afzalliklari va kamchiliklariga ega, ulardan birini yoki boshqasini tanlash bir qator holatlarga bog'liq. Xususan, o'rganilayotgan mavzuning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olish kerak, material turli xil murakkabliklarga, turli xil yangiliklarga ega bo'lishi mumkin. Birinchi bosqichda katta darajadagi yangilikka ega bo'lgan qiyin material frontal ishni talab qiladi, bu erda taqdimotda asosiy rol o'qituvchiga tegishli. Oddiy material juft yoki guruhli ish shakli orqali berilishi mumkin, bu erda asosiy rol o'qituvchidan bolalarga o'tadi. Ishni tashkil etish shakli, shuningdek, o'quvchilarning tayyorgarlik darajasiga va ularning ish sur'atlariga bog'liq. O'qituvchining pedagogik mahorati ham katta ahamiyatga ega. Turli xil shakllarning kombinatsiyasi ko'p qirrali. U ketma-ket, bir shakl boshqasiga ergashganda yoki parallel ravishda, kombinatsiya bir vaqtning o'zida sodir bo'lganda va ish shakllari bir-biriga kirganda amalga oshiriladi. Turli o'qituvchilar tomonidan o'tkazilgan tajriba va ko'plab tajribalar shuni ko'rsatadiki, faoliyatni tashkil etish shakllarining kombinatsiyasi o'quvchilarning yoshini, mavzuning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda sodda va murakkabroq kombinatsiyalardan foydalanish kerak. Faoliyatni tashkil qilishning eng yaxshi variantini aniqlash uchun ma'lum bir shakl o'quvchilarning turli guruhlarining o'quv faoliyati samaradorligiga qanday ta'sir qilishini bilish kerak. "Ta'lim ishlari shakllarining bunday kombinatsiyasi, unda ba'zilarining kamchiliklari zararsizlantiriladi va boshqalarning minimal

vaqt sarflashi bilan yuqori samaradorligi ta'minlanadi, bu maqbuldir "(Seredov I. M.). O'quvchilar ishining jamoaviy, guruhli va individual shakllarining kombinatsiyasi o'quvchilarni o'qitish, tarbiyalash va rivojlantirish uchun eng yaxshi sharoitlarni yaratishi kerak, shunda shaxsiy, meta-fan va fan natijalarining zarur sifat darajasiga erishiladi. Boshlang'ich sinf bolalarini o'qitishning muhim vositasi nostandart ta'lim shakllari va usullaridan foydalanishdir. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining shaxsiyatini rivojlantirish uchun o'quv faoliyatini tashkil etishning darsdan tashqari va sinfdan tashqari shakllari katta ahamiyatga ega bo'lib, unda birinchi navbatda kommunikativ universal ta'lim harakatlari rivojlanadi. Bu bitta o'quvchiga qattqlik va zo'riqishni engishga yordam beradi va haddan tashqari faol munozarachilar muloqot madaniyati ko'nikmalarini, tinglash va eshitish qobiliyatini egallaydilar, bu esa darslar davomida o'quv jarayoniga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

References:

1. Буткевич В.В., Павлюченко С.А, Толкачёва О.В. Дидактика. Минск, 2004.
2. Воронцов А. Б. Организация учебного процесса в начальной школе: методические рекомендации. Учебное пособие// Серия «Новые образовательные стандарты». – М.:ВИТА-ПРЕСС, 2011.
3. Капранова В.А., Тихонова И.Г. Основы школьной дидактики. Минск, 2002.
4. Подласый И.П. Педагогика начальной школы. М., 2001
5. Семенович А.Г., Фёдоров И.В. Настольная книга учителя начальных классов. Минск, 2010.
6. Islomova N.A., Komilov Q.A. Yuqori molekulyar birikmalarni fizik-kimyoviy tadqiqot usullari asosida o'rganish // Academic Research in Educational Sciences, 2022. Vol 3, Issue 2, 877-884 b.
7. Sh. H. Abdullayeva Q. O'. Komilov. Kimyo darslarida tizimli-faol yondashuvning tadbig'i // Academic Research in Educational Sciences, 2022. Vol 3, Issue 2, 916-922 b.
8. Kurbonova A.Dj. Использование мультимедийных презентаций на уроках химии для непрофильной химии // Academic Research in Educational Sciences, 2022. Vol 3, Issue 2, 62-68 b.
9. Mirzaraximov A.A. Kimyo o'qituvchisining mashg'ulot uchun nazariy tashkil etuvchilari // Academic Research in Educational Sciences, 2022. Vol 3, Issue 3, pp 91-95.
10. Yodgorov B.O. Kimyo mashg'ulotlarida keys texnologiyasi elementlaridan foydalanish // Academic Research in Educational Sciences, 2022. Vol 3, Issue 3, 273 -273 b.
11. Matyakubov A. Kimyoda muammoli mavzulirni o'qitishda keys-stadining roli // Academic Research in Educational Sciences, 2022. Vol 3, Issue 3, 280-286 b.
12. Allayev J. Talabalarining intellektual qobiliyatlarini shakllantirishda kimyoning roli // Academic Research in Educational Sciences, 2022. Vol 3, Issue 3, 1094-1099 b.
13. Umarzakova R.M., Komilov K.O'.Kimyo fanidan masala yechish darslarida komp'yuter texnologiyalari elementlaridan foydalanish // Academic Research in Educational Sciences, 2022. Vol 3, Issue 4, 984-990 b.
14. Xaliknazarova N.Z., Suyunov S.A., Kurbanova A.Dj. "Yashil kimyo" g'oyalarini o'qitishda ekologik yondashish // Academic Research in Educational Sciences, 2022. Vol 3, Issue 4, 1133-1139

15. Irgashyeva U., Kurbanova A.Dj. Kimyo darslarida faol o`qitish usullaridan foydalanish // Academic Research in Educational Sciences, 2022. Vol 3, Issue 4, 1210-1214 b.
16. Mirzaraximov A.A., Kurbanova A.Dj., Komilov K.U. Kimyo ta'limning talabalarda gidroekologik madaniyatni shakllantirishdagi o'rni // "PEDAGOGS"international research journal, 2022, 353-358 b
17. Mirzaraximov A.A. Mutaxassisligi kimyo bo'lmagan yo'nalishlar talabalarini o'qitishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish // Zamonaviy mashinasozlikda innovasion texnologiyalarni qo'llashning ilmiy asoslari: tajriba va istiqbollar, Namangan(O'zbekiston), 2022.